
СПОМЕН ЗА ПЕТКО СТАЙНОВ

СЛОВО НА АДВОКАТ ВАЛЕНТИН БРАЙКОВ НА ВЪЗПОМЕНАТЕЛНОТО СЪБРАНИЕ – 18 МАЙ 2015 Г. – В ЧЕСТ НА 125-ГОДИШНИНАТА ОТ РОЖДЕНИЕТО НА АКАДЕМИК ПЕТКО СТАЙНОВ – В АУЛАТА НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

Аз съм един случаен саморазпитващ се свидетел на някои епизоди от живота на академик Стайнов между 1964 и 1970 г. Известна ми е отговорността пред собствената съвест и пред неговия дух. Това беше възрастта ми между 12 и 18 години, когато човек малко разбира, но много помни, и така съм запазил някои неакадемични спомени, които оцветяват портрета му.

През 60-те години на миналия век Копривщица беше един малък Йерусалим на правни пророци. У нас 12 години живя академик Любен Василев, който там написа гражданското и вещното си право. Срещу нас е къщата на Михаил Андреев. Надолу по същата улица са вишните на Димчо Дебелянов – студент юрист от 1907–1908 г. Сто метра по-нататък идва Маджаровата къща на Анна Каменова и Петко Стайнов, а точно срещу тях – тази на Костадин Лютов. В другата част на града е къщата на Живко Сталев. Понеже всички споменати лица бяха в някакъв житейски смисъл юристи мъченици, Петко Стайнов наричаше нашата улица *Via Dolorosa*, макар името ѝ да беше „Димчо Дебелянов“. Без да отрича казанлъшкия си корен, той се чувстваше и копривщенец.

Семействата ни бяха близки, защото съпругата на Стайнов – писателката Анна Каменова, беше внучка на сестрата на Бенковски, а моят прапрадядо поп Илия Кацаров е клел априлските въстаници. У нас стояха ключовете на Стайновата къща, за да я наглеждаме, когато тях ги няма. Анна и Петко бяха привързани към дядо ми Байко като единствения жив съученик на Димчо Дебелянов от началното училище. Те обичаха дядо да им разказва как Димчо обяснявал на съучениците си явлението

„дъжд“ – Господ наливал вода в една стара бъчва с много дупки, тя се търкаляла и гърмяла по небесния калдъръм и така дъждът падал върху главите на децата. Обичаха и дружески да го заяждат със следната гатанка: „Защо Димчо Дебелянов не е великденско яйце?“, за да чуят отговора: „Ами защото не хваща червена боя бе, госпожа!“.

Веднъж речитираха една елегия на Димчо, редувайки се в куплетите: почваше Анна, продължаваше Петко, завършваше дядо ми. Канеха и мен, но аз не я знаех. А „Хубава си, моя горо“ я спираха на втория ред, защото питаха „Хубава, но где си?“.

В разкошния им двор на горния ъгъл си бяха изградили една каменна чешма, която оживяваше любимата сцена от първия роман на Анна Каменова „Харитининият грях“. Понякога сядаха до тази чешма на малки столчета. А пред външни лица двамата си говореха аристократично-приятелски на „Виѐ“ – на сутрешно кафе или на следобедно сладко от горски малини.

Поне веднъж съм виждал пред голямата им порта елегантен черен ситроен с вдигната муцуна – модела от 60-те г., т.нар. ситроен „Дьо Гол“. На Петко Стайнов гостуваше френският посланик от София в знак на уважение към някогашния си български колега в Париж. Тук е мястото да припомним, че Юридическият факултет е дал трима български посланици във Франция до 1944 г.: Венелин Ганев (1920–1922), Петко Стайнов (1934–1935) и Владимир Кутиков, шарже д’афер на мисията ни във Виши (1941–1942).

Петко Стайнов изпитваше особено уважение към Венелин Ганев. За него беше мъчителен споменът как през 1947 г. Венелин Ганев организира подписка в защита на обречения Никола Петков и успява да събере към 150 подписа за спасяването му – срещу милион и половина червени подписа за смъртта му. Стайнов разказваше как „другарите“ посетили Венелин Ганев и с фамилиарен цинизъм му казали: „Господин регент, не е ли време да научите как се белят картофи? А къде най-добре се учи беленето на картофи, ако не в Белене?“. За да спасят Венелин Ганев от картофена смърт, Петко Стайнов и Любен Василев молят гостувания съветски академик Державин да поиска среща с Венелин Ганев. През 1948 г. академик Державин токущо е получил Сталинска премия и има достатъчно политическа тежест да внуши замяната на Белене с принудително заселване на Венелин Ганев в Дряново. Обаче подбудители на това спасение са Петко Стайнов и Любен Василев.

Стайнов не криеше гордостта си от един свой дипломатически успех като външен министър. На българска територия южно от София в посока Гърция се оказват изоставени няколкостотин немски вагона. Като бивш министър на железниците Стайнов бързо разбира значението на този трофей и успява да убеди канцеларията на Сталин и маршал Бирюзов тези вагони да останат за България, а не да я напуснат

като съветска плячка. Недопустимо било германски съюзник да получи германски трофеи и именно това изключение издействал министър Стайнов.

Той считаше за решаващи личността на дипломата, неговото излъчване и respekта, който той внушава. В това виждаше смисъла и на собствената си намеса във външната политика. Негов образец беше самият му тъст Михаил Маджаров, посланик в Лондон през 1912–1914 г. Стайнов разказваше как по време на Балканската война Маджаров така впечатлил Лойд Джордж в Лондон, че последният му донесъл от архива на Форин офис географската карта от Берлинския конгрес на Дизраели – лорд Биконсфилд, за да обсъждат и нанасят върху нея новите граници на България. Друг такъв прецедент архивът на Форин офис не познавал. И за да докаже разказа си, проф. Стайнов ми подари книгата на Михаил Маджаров от 1932 г. „Дипломатическата подготовка на нашите войни“ с описания на 78 страница велик епизод. Жалко е, че най-големият български англофил Михаил Маджаров загина от английски бомби на ул. „Славянска“ 22.

Въпреки напредналата си възраст проф. Стайнов успяваше веднъж в годината да изнесе почетна лекция пред студенти. Чувал съм, че това било истински празник. Но помня как Стайнов споделяше с баща ми идеала за академична лекция на негов френски професор от Гренобъл: лекцията, цитираше той французина, трябвало да бъде „лека, приятна и увличаща като увертюра на Росини“.

Като дипломат и роден юрист, Петко Стайнов се стремеше към възможното добро чрез словото на действащия закон. Но той не беше самоубийствен въстаник. Наистина плуваше срещу течението, но без да взривява мостове. Беше истински аристократ в правото, но не университетски барон с феодално самочувствие. От него не съм чул лоша дума за колега. Професорът изживя златната си и достойна есен без житейски дефицити, които превръщат мъдреца в клоун. Беше щастлив и в науката, и в семейството, а за политиката мълчеше.

Стайнов обаче не беше стерилен аскет, нито университетска мумия или икона. Личността му излъчваше обаянието на чаровен и общителен бонвиван, макар и бивш. Обичаше да се шегува, че тангото било най-дипломатичният танц заради стъпките му: две напред, една назад.

Спомням си, когато го срещнахме случайно до моста „Първата пушка“, те двамата с дядо ми, в духа на безкрайните им шегви, стигнаха до извода, че за една революция е много по-важна последната пушка, отколкото първата. Първа любов – да, но последна пушка!

Уважаеми колеги,

Веднъж на месец нарочно минавам по коридора пред деканата на факултета и много ми се иска да спра някои щастливи млади и да ги попитам: „Абе, знаете ли кой го няма?“.

Недоумението им е наш грях, а не техен.

Юридическият факултет има достатъчно знатни покойници за цяла Епопея на забравените.

Провидението обаче подарява веднъж на хиляда години личност като Петко Стайнов!